
СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ ТА ЇЇ ПРИЗНАЧЕННЯ В ГУМАНІТАРНІЙ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ

УДК 141.7:316.3

Щукін Є. О. (Schukin Y. O.)

Національний університет кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова

Показані тенденції змін у структурі курсу «соціальна філософія», розкрито її призначення і нові завдання.

Ключові слова: соціальний суб'єкт, людина-суб'єкт, суб'єкт історії.

This trend changes in the structure of social its purpose and new opportunities.

Key words: social entity, man-actor, subject of history.

В умовах сучасних соціальних трансформацій, які охоплюють все більшу кількість сторін життя людей, зростає інтерес до стану і провідних тенденцій в розвитку соціальної філософії. Предметом полеміки, яка розвивається серед філософів, соціологів, психологів є концептуальна природа соціально-філософської теорії, ступінь її спроможності залишатися провідною формою наукового погляду на суспільний світ і людину в ньому. Причому акцент все частіше переноситься на діяльність соціального суб'єкта, її відповідність до нових викликів сучасності і здатності протистояти їм [2, 3, 6]. Йде гостра дискусія між прибічниками "класичної" моделі соціально-філософського знання й представниками її постмодерністського вектору. Свою особливу думку відстоюють в цій полеміці як представники сучасної філософської антропології, так і соціального редукціонізму. Існуює неузгодженість і всередині самої "класичної парадигми", коли з одного боку виступають прибічники так званої "соціоцентристської орієнтації", а з іншої – прихильники "нового антропоцентризму" [5].

Треба відмітити, що на думку більшості вузівських суспільствознавців сучасна соціальна філософія переживає гостру кризу, яка відбивається в її змістовній фрагментації, надширокому розмаїтті думок і позицій по ключовим питанням, плюралізації підходів до головних проблем. Відбувається це часто-

густо під гаслом демократизації і гуманізації як самого суспільства, так і системи вищої освіти. В цих обставинах здається актуальною спроба більш чітко розібратися у перспективах і задачах курсу "соціальна філософія", його місця і ролі в системі підготовки майбутніх спеціалістів, які отримують університетську освіту. І висказати ряд міркувань відносно удосконалення навчальної програми вищевказаного курсу, який викладається в якості завершального розділу (модуля) нормативної дисципліни "філософії".

В існуючих варіантах навчальної і робочої програми в розділі "соціальна філософія" традиційно виділяються в якості особливо значущих такі питання: взаємодія природи і суспільства з наголосом на вчення про "ноосферу", суспільство як предмет філософського аналізу з позицій формаційного і цивілізаційного підходів; проблема людини в соціальній філософії через призму доктрини учасної філософської антропології; проблема глобалізму як феномена сучасності і майбутнього. Віддаючи належне цій тенденції, неможна не відмітити, що тут має місце нічим не виправдане відсторонення, або ігнорування таких гострих питань соціально-філософського знання, як проблема співвідношення соціальних і природних закономірностей, в якій чітко відбивається принципова різниця між суспільством і природою: "суспільство принципово відрізняється від природи тим, що люди живуть за законами розвитку свободи, тоді як природа за законами необхідності [2, с.15].

Невиправдано відстороненими виявилися також питання про співвідношення суспільного буття і суспільної свідомості, базису і надбудови, а також проблема субстанційності як способу існування суспільства. Сюди ж приєднуються не менш значущі для соціальної філософії питання суб'єкт – об'єктних і суб'єкт – суб'єктних відносин, і зв'язків в соціальній структурі суспільства. Втратили своє місце і значення такі категорії як "труд", "діяльність", "потреби", "інтереси". Подібне трапилося і з питаннями про співвідношення між поняттями "суспільство", "страна", "народ", "нація", "державна", "суспільний устрій".

В якійсь мірі втратили свою яскравість і звучання питання про суспільний прогрес в його сучасних варіаціях і спрямованості. Студент, який вивчає

соціальну філософію, має повне право на ознайомлення з нетривіальними підходами до таких ключових понять як "труд і відчуження", "революція і коєволюція", "маси і влада". Щоб мати можливість самостійно розмірковувати, наприклад про "ціну революції".

І все ж таки найслабшою ланкою в програмі модуля "соціальна філософія" є неувважність до проблеми соціального суб'єкта і пов'язаних з нею питань про відтворення людини в цій головній якості. Тому що смисл усього суспільного життя все більше міститься не стільки у виробництві, накопиченні і споживанні матеріальних ресурсів, скільки у відтворенні людини-суб'єкта, яка здатна розвивати свою свободу, шукати і знаходити способи подолання зростаючих небезпек, катастроф, знаходити вихід, відповідати на загрози і виклики часу.

Чим більш складним і динамічним стає суспільство, тим в більший ступені його розвиток визначається якостями соціального суб'єкта. Питання, де взяти людей, гідних і відповідних до вимог часу, як забезпечити відтворення відповідних еліт, завжди є актуальним на визначальному історичному етапі. Перед сучасною соціальною філософією постає задача обґрунтування способів формування і розвитку певних рис людини-суб'єкта. Можна стверджувати, що соціальність як специфічна характеристика соціальної філософії сьогодні потребує суб'єктної корекції, яка передбачає її переорієнтацію з суспільства, яке стоїть "над людиною", на суспільство, центром якого є сама людина. Дієвий суб'єкт, з притаманними йому соціально значущими якостями, що робить його безпосередньо причетним до відтворення інноваційних соціальних відносин і структур, мотивованим на їх трансформацію у дусі часу.

Про людину-суб'єкта в соціальній філософії до певного часу замислюватись не вважалося за потрібне, доки система суспільства працювала як "механізм" чи "машина". Але, з кінця XX – початку XXI століття таких "механізмів" в реальній соціальній дійсності лишається все менше. Все більш наполегливо висувуються в соціальній філософії трактування людини-суб'єкта. Саме суб'єктність індивідів, а не їх присутність в соціальній реальності, вважається головною умовою для існування соціальних інновацій на всіх рівнях

і у своїх структурах. Мова йде про потреби у формуванні якісно відмінних способів діяльності людини-суб'єкта, які максимально реалізують його потенційні можливості на шляху самоактуалізації.

Таким чином, повернення в соціальну філософію в якості головної дійової особи людини-суб'єкта, органічно включеного у всі суспільні процеси, відносини, у всі види соціальних і культурних інновацій [6, 10-11]. Тому що саме "людина-суб'єкт" здатна розвивати свою свободу і удосконалювати свої здібності не як самоціль, а для спрямування їх в якості головного ресурсу на поступовий рух суспільства.

Специфіка людини-суб'єкта міститься в її здатності встановлювати межі своєї компетенції і відповідальності. Разом з потенціалом саморозвитку людина-суб'єкт несе в собі і потенціал прогреса суспільства. А суспільство, яке прогресує, зі свого боку, забезпечує інституційну базу для висування таких соціальних суб'єктів у вигляді конкурсів, виборів, грантів та інших видів соціального змагання.

Суспільно-історичний розвиток за своєю суттю альтернативний процес. Перед суб'єктом як у масовому, так і в особистому прояві завжди постає задача вибору із можливих альтернатив. Необхідність свідомого підходу до вільного вибору і прийняття відповідальних рішень визначається в першу чергу об'єктивно заданими умовами у яких цей вибір відбувається [3, 21]. Ступінь готовності людини-суб'єкта до такої соціальної місії зумовлюється гостротою реальних проблемних ситуацій, що складаються і свідчать про потребу в тих чи інших перебудовах, реформах. За таких умов прийняття рішень стає невідкладним. Але кожного разу ця готвність відбивається в більш або менш вільному виборі і відповідальному прояві активності соціального суб'єкта, яка спрямована на реалізацію способів соціальної діяльності, що здійснюються в заданому напрямі.

Література

1. *Андрущенко В.П.* Міхальченко М.І. Сучасна соціальна філософія. – К.: 1996.

2. *Ахиезер А.С.* Проблема субъекта: человек-субъект // Вопросы философии. – 2007. – №12. – С. 3-15.
3. *Власова В.Б.* Человек как творец социальной сферы // Философские науки. – 2009. – №4. – С. 114-122.
4. *Кемеров В.Е.* Меняющаяся роль социальной философии и антиредукционистские стратегии // Вопросы философии. – 2006. – №2. – С. 61-78.
5. Програма по курсу "Социальная философия". Составитель: проф. К.Х. Моджян. – М.: МГУ, философский факультет. 2088.
6. *Турен А.* Возвращение человека действующего. – М.: 1998.